

CRAIOVA POSTBELICĂ ÎN IMAGINI. PENTRU O MICĂ TEORIE A VIZIBILULUI ÎN ISTORIE

Silviu-Gabriel LOHON

Astăzi, imaginile abundă! Pretutindeni! Niciodată nu s-a fotografiat și, pe cale de consecință, nu s-a privit mai mult ca în zilele noastre. În permanență *aruncăm un ochi* la cum arată cutare sau cutare lucru apoi, cu viteza luminii, procesăm și transmitem, mai departe, ce vedem. Memoria, ca element de identitate urbană, definește orașul, arealul urban compunându-se din experiențe și istorii personale ce desenează și regândesc ideea de spațialitate colectivă. Întocmai unui palimpsest, peisajul urban stochează informații despre experiențele spațiale citadine și tipul de relații simbolice și ideologice în raport cu structura sistematizată a orașului și, deci, a spațiului public.¹

Memoria, ca element de identitate urbană, definește orașul, peisajul urban reprezentând o colecție de experiențe și istorii individuale ce inscripționează și reinscripționează tipul de spațialitate colectivă. Intervențiile din perioada socialistă, reconstrucția sistematică a orașelor românești, diferită în intensitate și amploare de-a lungul perioadei 1952-1989, își lasă amprenta controversată asupra țesutului istoric impunând dreptat o regulă a uitării și reinventării urbane. Amplele ansambluri urbanistice și arhitecturale ce restructurează cu precădere zonele centrale ale orașelor, așa-numitele centre civice, generează un nou tip de identitate urbană, adesea indiferentă față de istoria locală, polarizând relația dintre discursul arhitectural și discursul puterii, dintre tipul de proiecție urbanistică și tipul de experiență umană.

Cea mai evidentă încadrare interpretativă a centrelor civice ar putea fi rezumată la raționamentul conform căruia perioada Nicolae Ceaușescu a inclus câteva elemente unice în exercitarea puterii, care au făcut posibilă o serie de investiții fără precedent și dificil de repetat, printre care și în centrele civice din orașele reședință de județ. Acest raționament ar atribui deci nu numai ambiția determinantă, ci și viziunea aferentă aproape exclusiv elementului politic. Ar fi dificil de susținut că toată acea putere concentrată la nivelul unei singure persoane, Nicolae Ceaușescu, ar fi fost pusă pur și simplu la lucru pentru a susține viziunile concepute de alții. Din păcate, nu există dovezi prin documentele publice emise de organele centrale de partid sau de stat cum că ar fi fost solicitate centre civice în orașele reședință de județ. De altfel, se poate presupune că, până la un moment dat, Ceaușescu nici nu știa ce este un centru civic, dar își imagina un cadru pentru desfășurarea ritualurilor comuniste de mimare a susținerii populare a regimului, faimoasele mitinguri. O presupunere rezonabilă din această perspectivă ar fi că arhitecții au aflat într-un fel sau altul ce-l putea impresiona pe Ceaușescu și au făcut tot posibilul să i-l ofere, inclusiv prin intermediul centrelor civice.

Conform acestei interpretări, centrele civice din reședințele de județ ar constitui o serie relativ coerentă de intervenții, așteptate, aprobate și dirijate de la un nivel politic superior. În plus, această serie de intervenții a ajuns la rezultate foarte diferite de ceea ce s-ar fi petrecut în alt context politic în sensul restructurării zonelor centrale ale orașelor. Mai mult decât atât, această serie de intervenții în zonele centrale ale orașelor mari ar culmina cu ansamblul Casei Poporului din București (actualul Palat al Parlamentului), pentru care sunt strânse mărturii comprehensive privind nu numai inițiativa ansamblului și influența covârșitoare asupra proiectanților exercitată de cuplul Nicolae și Elena Ceaușescu, dar și privind intervențiile dese și repetate pe șantier în chestiuni de detaliu. Indiferent ce ar fi crezut, propus, proiectat sau criticat arhitecții implicați în realizarea acestor

---

1 John Berger, *The Shape of a Pocket*, Bloomsbury Publishing Plc, London, 2002, p. 4.

ansambluri, părerea lor era reținută doar în măsura în care convergea cu așteptările politice de la cel mai înalt nivel. Acest punct de vedere poate fi susținut de argumente solide. Este foarte adevărat că perioada Nicolae Ceaușescu prezintă câteva caracteristici unice în istoria modernă a României. În primul rând, puterea de care s-a bucurat Nicolae Ceaușescu a fost aproape fără limite. Dispunea de un aparat de represiune care inspira teamă și care a fost capabil până aproape în ultimul moment să țină sub control orice fel de proteste locale, fie venite din partea minerilor din Valea Jiului (1977), fie din partea brașovenilor (1987) sau a timișorenilor (16-21 decembrie 1989). Ar fi fost de neconceput ca o revoltă spontană născută din solidarizarea proprietarilor de imobile demolate pentru a face loc centrelor civice să oprească un astfel de proiect. Cazul Bucureștiului este de altfel cunoscut și prin graba extraordinară a aplicării deciziilor de demolare, care prevenea de fapt și solidarizarea locuitorilor evacuați. În al doilea rând, Nicolae Ceaușescu era șeful unui stat relativ industrializat, domeniul construcțiilor și materialelor de construcții constituind o prioritate a politicilor de dezvoltare. Sutele de mii de apartamente în blocuri construite anual în timpul conducerii sale au transformat complet orașele din România și vor continua să domine peisajul urban mult timp de-acum înainte.

Toată această forță productivă și organizatorică din domeniul construcțiilor - oameni, echipamente, resurse, antreprize specializate și colective de proiectare rodite - își putea asuma investiții de mare anvergură, așa cum au fost centrele civice din orașele reședință de județ. Nu în ultimul rând, statul comunist permitea o concentrare a puterii fără egal. Resursele erau strânse la nivel central și toate investițiile majore erau aprobate tot acolo. În plus, faimoasele planuri cincinale permiteau o defalcare previzibilă și rezonabilă ca termen a unei intervenții majore. Astfel, o investiție de talia unui centru civic putea fi asumată ca un tot și finanțată fără sincope importante. În consecință, datorită punerii proiectelor în operă fără întreruperi lungi care ar fi putut duce la răzgândiri, cel puțin în primele faze, centrele civice creează spații urbane relativ coerente și bine proporționate dacă ar fi evaluate separat de restul țesuturilor urbane în care sunt implantate.